

Sygn. akt: II AKa 86/02

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 czerwca 2002 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący	SSA Barbara Misztalska
Sędziowie	SSA Wiesława Gawrońska SSO del. Helena Kubaty (spr.)
Protokolant	Krzysztof Wdowiak

przy udziale Prokuratora Prok. Apel. Romana Cockiewicza

po rozpoznaniu w dniu 27 czerwca 2002

sprawy wnioskodawców J. Ż. (1), K. K. -, A. M.i P. Ż.

- o odszkodowanie

z powodu apelacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawców

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 18 stycznia 2002r. sygn. akt XVI1 Ko 94/96

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

II AKa 86/02

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy J. Ż. (2), J. Ż. (1), K. K. -, A. M.i P. Ż. złożyli wniosek o zasądzenie na ich rzecz odszkodowania w kwocie 223.360,76 zł za represjonowanie A. Ż. w oparciu o art. 8 ust. 2a i b i art. 13 ustawy z dnia 23.11.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W trakcie toczącego się postępowania zmarła żona A. Ż. – wnioskodawczyni J. Ż. (2), zatem ostatecznie pozostali wnioskodawcy domagali się. zasądzenia wnioskowanego pierwotnie odszkodowania dla każdego z nich w częściach po 1/4.

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2002 r. sygn. XVI1 Ko 94/96 Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił wniosek J. Ż. (1), K. K. -, A. M., P. Ż., zaś wniosek J. Ż. (2) pozostawił bez rozpoznania, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Wyrok ten zaskarżył pełnomocnik J. Ż. (1), K. K. -, A. M.i P. Ż. zarzucając :

1) naruszenie prawa materialnego, a to art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przez

jego błędną wykładnię, wobec przyjęcia, iż udział represjonowanego w zebraniach członków Armii Krajowej nie stanowi działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, a skazanie za udział w takich zebraniach oraz niedonoszenie o takiej działalności nie stanowiło z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego;

2) obrazę przepisów postępowania, a mianowicie :

- art.2 §1 pkt 2, art.3, art.43 § 1 kpk wobec dokonania oceny dowodów z naruszeniem zasady swobodnej ich oceny i odmówienia dania wiary zeznaniom wnioskodawców złożonym na rozprawie, które to uchybienie miało wpływ na treść orzeczenia,

art. 170 kpk wobec niedopuszczenia dowodu z przesłuchania świadków A. R.i B. K.na okoliczność działania A. Ż.na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, pomimo braku podstaw do oddalenia takiego wniosku przewidzianych w art. 170 kpk, podczas gdy oddalenie wniosku może mieć miejsce tylko w wypadkach zupełnie niewątpliwych, gdy jest oczywiste, że okoliczność, która ma być udowodniona nie ma i mieć nie może żadnego wpływu na treść rozstrzygnięcia, a które to uchybienie miało wpływ na treść orzeczenia;

-art. 424 kpk poprzez sporządzenie uzasadnienia wyroku nie czyniącego zadość wymaganiom tam wskazanym i którego to kontrola instancyjna jest niemożliwa, w szczególności wobec braku uzasadnienia w oparciu o jakie dowody Sąd ustalił formę działalności represjonowanego oraz okoliczności nie przynależności tegoż do Armii Krajowej oraz poprzestanie na arbitralnym stwierdzeniu, że przypisane czyny nie dają podstaw do przyjęcia, iż były związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Pol skiego bez jakiegokolwiek uzasadnienia;

-art. 167 kpk poprzez niewyjaśnienie wszystkich istotnych oko liczności faktycznych sprawy, a to wobec niepoczynienia jakichkolwiek ustaleń w przedmiocie udziału represjonowanego w zebraniach członków Armii Krajowej i świadomości represjonowanego związanej z działalnością niepodległościową na rzecz Państwa Polskiego.

Wniósł zatem o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na rzecz wnioskodawców odszkodowania w dochodzonej wysokości ,ewentualnie o uchylenie tegoż wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Apelacji pełnomocnika wnioskodawców nie sposób odmówić racji zwłaszcza w zakresie zarzutu obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia. W szczególności chodzi o art.424 kpk i :art.170,ale także art.167 i 410 kpk. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku w żadnej mierze nie spełnia wymogów określonych w pierwszym z tych przepisów, bowiem nie tylko nie zawiera oceny dowodów, ale nawet ich nie powołuje ze wskazaniem konkretnych kart przy ustaleniach faktycznych.

Ustalając za, że A. Ż.nie prowadził działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz że czyny, za które był skazany nie były związane z taką działalnością bazuje wyłącznie na bardzo lakonicznych informacjach zawartych w zaświadczeniach archiwalnych, a w zupełności pomija dowody, które za uwzględnieniem wniosku o odszkodowanie mogłyby przemawiać. Chodzi w szczególności o zeznania wnioskodawców, a zwłaszcza J. Ż. (1). Tego rodzaju sytuacja powoduje, że kontrola odwoławcza zaskarżonego wyroku jest po prostu niemożliwa, bowiem nie da się sprawdzić prawidłowości rozumowania Sądu I instancji, a zatem skutkować musi uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Niezależnie jednak od tego mankamentu wyroku są też inne. Otóż z oczywistą obrazą art. 170 kpk oddalony został wniosek dowodowy pełnomocnika wnioskodawców o przesłuchanie świadków B. K.i A. R.. Stanowisko, że te dowody nie będą przydatne do stwierdzenia zawnioskowanych okoliczności i nie będą miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, jest niedopuszczalnym domniemaniem w sytuacji, gdy mieli oni zeznawać także o działalności A. Ż.na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, co wprost wyrażał przecież wniosek dowodowy (k.159, 161v), zaś w swym postanowieniu, oddalającym go sąd tę okoliczność zupełnie pominął ograniczając się do kwestii związanych z dowodzeniem sytuacji materialnej A. Ż.przed aresztowaniem. Skoro zaś z powodu ewidentnej przewlekłości postępowania w tej sprawie i nie dostrzeżenia, w porę potrzeby przesłuchania w

charakterze świadka J. Ż. (2)(choćby w miejscu zamieszkania), która jako żona represjonowanego A. Ż. miała niewątpliwie najwięcej wiadomości istotnych dla prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, a chorowała przez 3 lata procesu aż w końcu zmarła w dniu 29.IX.2001 r. - Sąd Okręgowy pozbawił się możliwości skorzystania z tego dowodu, zobligowany był do sięgania po inne dowody, które ten brak mogłyby wypełnić, tym bardziej, że wnioskowany świadek A. R. poznała osobiście A. Ż. zaraz po jego przyjeździe z obozu pracy do Polski i być może dysponowała informacjami także na temat jego działalności w Armii Krajowej. Istniały też inne możliwości dotarcia do dowodów, które z punktu widzenia zasadności wniosku o odszkodowanie mogły mieć znaczenie, a których uzyskanie przekraczało możliwości wnioskodawców. Chodzi o akta spraw karnych, w których A. Ż. został skazany, a które – jak wynika z zaświadczenia Konsulatu Generalnego Federacji Rosyjskiej w K.z dnia 5.X.2001 r. (k. 15) przechowywane są w prokuraturze właściwej dla miejsca skazania (Republika Białoruska).

Mając na względzie fakt, iż istnieje umowa o pomocy prawnej w sprawach cywilnych (...) i karnych między RP, a Republiką Białorusi z dnia 26.X. 1995 r. (Dz. U. nr 128 p.619.) istniała możliwość wglądu do nich, co ma duże znaczenie także dla ustalenia jaki czasokres obejmował czyn z art.73 kk BSRR, za który A. Ż. został skazany wyrokiem Trybunału Wojskowego Wojsk Obwodu (...)z dnia 10.X.1951 r., bo przecież mając na względzie ograniczenie temporalne o jakim mowa w art. 8 ust. 2b in fine ustawy z dnia 23.11. 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (po zmianie z 16.VII.1998 r. - Dz. U. nr 97 p.604) tylko okres od dnia 17.IX.1939 r. do dnia 5.II.1946 r. z woli ustawodawcy uprawnia do starań o odszkodowanie, gdyż represjonowanie A. Ż. miało miejsce na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, poza obecnym terytorium Polski. Wprawdzie w postępowaniach odszkodowawczych opartych na wskazanej wyżej ustawie ciężar dowodowy co do roszczeń spoczywa na wnioskodawcach, ale nie zwalnia to sądu orzekającego od obowiązku wyczerpania całego dostępnego materiału dowodowego, a zatem tam gdzie sięganie po dowody możliwe jest tylko z urzędu, a przy tym mogą one zapobiec wydaniu orzeczenia niesprawiedliwego staje .się to obowiązkiem sądu wynikającym z art. 167 kpk.

Reasumując - zaskarżony wyrok musiał zostać uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. Przy tym rozpoznaniu konieczne będzie przesłuchanie świadka A. R. w trybie pilnym (jest zapewne w podeszłym wieku) na okoliczności wskazane we wniosku dowodowym pełnomocnika wnioskodawców (k. 159), a także świadka B. K. oraz podjęcie próby dotarcia do akt (bądź ich kserokopii) spraw karnych, w których skazany był A. Ż., a które znajdują się w archiwum prokuratury właściwej dla miejsca skazania na Białorusi. Ponieważ zaś wnioskodawcy twierdzą, że A. Ż. pełnił funkcję kuriera w Armii Krajowej jako pracownik kolei i należał do tej organizacji, choć do żadnego związku kombatanckiego się, nie wpisał można by rozważyć celowość zwrócenia się do archiwów AK, czy przypadkiem jakimiś danymi na ten temat nie dysponują.

Chodzi o (...) Związek (...) w W. (ul. (...)/18 m 105) Ośrodek (...) w W. (02-536 ul. (...)) i (...) Ośrodek (...) przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w W. (00-950 ul. (...) skr. (...)).

Konieczne będzie również rozważenie przez Sąd I instancji czy wnuk represjonowanego P. Ż. może być zaliczony do kręgu osób uprawnionych do występowania z roszczeniem odszkodowawczym, skoro przepis art. 8 ust.1 zd. 2 ustawy lutowej określa ten krąg w sposób ścisły i enumeratywny, a przy tym ojciec tegoż wnioskodawcy, a syn represjonowanego A. Ż. zmarł w dniu 20.III.1993 r. (k.29), a więc przed wejściem w życie noweli do ustawy lutowej przyznającej represjonowanemu i jego następcom uprawnienie do dochodzenia odszkodowania.

Zwraca też Sąd Apelacyjny uwagę na to, iż skoro w trakcie postępowania przed Sądem Okręgowym zmarła J. Ż. (2), a pełnomocnik przed zamknięciem przewodu sądowego zmodyfikował wniosek domagając się zasądzenia odszkodowania należnego A. Ż. na rzecz pozostałych czterech wnioskodawców w częściach po 1/4 dla każdego, nie było trafne pozostawienie wniosku J. Ż. (2) bez rozpoznania, gdyż nie było potrzeby zajmowania stanowiska co do tego wniosku.

Na koniec zaś sąd odwoławczy sygnalizuje, że jeśli w wyniku ponownego rozpoznawania sprawy konieczne okaże się sporządzenie uzasadnienia wyroku należy mieć na względzie wymogi z art. 424 kpk.